

Kohteella kierrellessä Komulainen sekä Lalli ja Taivalkoski havainnoivat paikkoja, joita voitaisiin edelleen korjata tai parannella. Myös uusia ehdotuksia tulevista kohteista tulee ilmi. Ennallistaminen on jo tuottanut tuloksia, ja luonnon palautuminen jatkuu yhä. Komulainen on optimistinen tulevaisuuden suhteen.

– Porot ovat jonkin verran alkaneet käyttää aluetta, vaikka aiemmin ojitusten takia ne hylkäsivät sen. Nyt, kun raatteita ja kortteita on alkanut kasvaa takaisin, porot tulevat varmasti yhä enemmän hyödyntämään aluetta, hän arvioi.

– Nämä kasvit ovat kesän herkkua poroille, ja ojituksilla menetetyt kasvit ovat nyt palanneet.

YHTEISTYÖLLÄ YHTEENSOVITTAMISTA

Metsähallituksen hallinnassa on noin kolmasosa Suomen maa-alueista, ja yli 80 prosenttia niistä sijaitsee poronhoitoalueella. Metsähallitus ja porotalous toimivat siis pitkälti samoilla mailla.

– Metsähallituksen ja paliskuntien välinen hyvä yhteistyö perustuu eteenpäin katsovaan, aktiiviseen ja toista osapuoltava arvostavaan vuoropuheluun. Lisäksi on joukko yhteisesti sovittuja toimintatapoja, kertoo Metsähallitus Metsätalous Oy:n aluepäällikkö Ossi Pesälä.

Metsähallitus ja paliskunnat kokoon-tuvat säännöllisesti eri tilaisuuksissa, kuten merkkipiiripalaverissa, Paliskuntain yhdistyksen kokouksissa ja paliskuntakohtaisissa tapaamisissa. Lisäksi poronhoito huomioidaan osana Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelua ja Metsätalouden ympäristöohjeistusta. Tapoja yhteistyön kehittämiseen etsitään jatkuvasti.

– Esimerkkinä tästä ovat laidunaluekartoitukset sekä Poropaikka-sovellus, joiden kautta Metsähallitus pystyy yhteensovittamaan oman toimintansa porotalouden tarpeisiin entistäkin paremmin, kuvailee Pesälä käytännön kehittämistyötä.

Paliskuntien toiveita ja ehdotuksia esimerkiksi taimikonhoidoista, hakkuista, tienrakennuksesta ja luonnonhoidollisista toimenpiteistä kysytään vuosineuvottelujen yhteydessä.

Metsähallitus pyrkii huomioimaan porotalouden metsän- ja luonnonhoidon näkökulmasta monin eri tavoin ennallistamisen lisäksi. Pesälä kertoo, että esimerkiksi arvokkailla loppo- ja jäkäläalueilla suositetaan usein jatkuva-peatteisia hakkuutapoja aktiivisen uudistamisen sijaan. Porotaloudellisesti tärkeiden alueiden läheisyydessä kuuluaan paliskunnan toiveet tavanomais-takin herkemällä korvalla, ja arvokaiden vasoma-alueiden osalta sovi-taan toisinaan toiminnallista aikara-

joitteista.

– On todella tärkeää, että voimme omalla toiminnallamme luoda myös positiivisia vaikutuksia porotaloudelle, Pesälä sanoo.

Kolarin paliskunnan poroisäntä Mika Satta kokee yhteistyön Metsähallituksen kanssa toimivaksi. Keskusteluja eri aiheista käydään toki paljon, sillä samoilla alueilla on useita toimijoita. Satan mukaan yhteistyö ja keskustelukulttuuri ovat parantuneet vuosi vuodelta.

– Meidän yhteistyö toimii kyllä aivan huippuhyvin. Nykyään keskustellaan, kuunnellaan ja kysytään. Tosi paljon voi itse vaikuttaa, mutta paljon on omasta aktiivisuudestakin kiinni.

– Täällä on meillä tämä poroelinko, mutta kyllä mekin muistetaan, että täällä on myös se metsätalous, hän lisää.

Paliskunnat saavat esimerkiksi kommentoita ja laittaa rajoituksia leimikoille suunnitteluvaiheessa. Porojen kanssa liikkua ei kuitenkaan kaikista liikkeistä voida olla varmoja etukäteen, ja joustoa onkin Satan mukaan tarvittaessa löytynyt.

– Voisi luulla, että kun Metsähallitus on niin iso organisaatio, niin kaikki pitäisi sopia tosi hyvissä ajoin etukäteen. Mutta viime talvelta on hyvä esimerkki, kun koneet oli tulossa tiettyyn paikkaan, ja meillä oli porot siellä, niin meillä olisi ollut tosi työlästä saada niitä pois sieltä. Se järjestettiin sitten niin, että hommattiin muualta leimikko.

Myös parhaillaan käynnissä oleva ennallistaminen saa Satalta kiitoksia.

– Ja tietenkin tämä ennallistamishomma alkaa olla ihan mansikka kakun päällä, että tämmösiin lähdetään yhteistyössä.

Ella Tikkala työskentelee Metsähallituksessa.

REBOUND-hanke

VIHREÄN MURROKSEN OIKEUDENMUKAISUUS

Teksti Juha Joonas, Tanja Joonas ja Pasi Rautio. Kuvat Aino-Maaret Joonas.

Erilaisten maankäyttöhankkeiden yhteensovittaminen alueella, jossa harjoitetaan luontoperustaisia elinkeinoja, luo yhteiskunnallisen haasteen, johon poikkiteisellä REBOUND-hankkeella pyritään löytämään ratkaisuja.

Oikeudenmukaisella vihreällä murroksella viitataan ekologisen kestävyyskriisin kokonaisvaltaisiin, pitkäjänteisiin ratkaisuihin, jotka tukevat yhteiskunnan vakautta ja eri ryhmien mukana pysymistä. Lähtökohtana ovat nykyisten kestävämmien kehityskulkujen katkaisemisen ja kriiseihin vastaamisen kannalta välttämättömät yhteiskunnalliset ratkaisut. Käsillä olevat suuret kriisit, kuten ilmastonmuutos ja luontokato sekä niiden yhteydet luonnonvarojen käyttöön erilaisine keskinäisriippuvuuksineen edellyttävät nopeita toimenpiteitä, jotka vaikuttavat merkittävästi koko toimintaympäristöömme, elinkeinorakenteeseemme ja

elämäntapoihimme. EU:n jäsenvaltiona Suomi on sitoutunut näihin tavoitteisiin.

REBOUND-hankkeessa kiinnostuksen kohteena ovat oikeudenmukaisista vihreää murrosta yhtäältä tukevat ja toisaalta estävät rakenteet ja käytännöt yhteiskunnan eri osa-alueilla sekä ihmisten ja yhteisöjen arjessa. Muutoshaasteita kohdistuu esimerkiksi elinkeinoihin ja työelämään, hyvinvointiyhteiskuntaan, yritysten ja yhteisöjen toimintaan, kotitalouksiin, teknologioihin ja poliittiseen päätöksentekoon sekä näiden välisiin suhteisiin. Mitä yhteiskunnan rakenteita ja käytäntöjä on muutettava ja miten,

RADIOPUHELIMET
OHEISTUOTTEET
BLUETOOTH-KUULOKKEET

Ohjelmoinnit | Korjaukset
Varaosat | Toistimet

Tmi Reijo Veteläinen 040 764 7495
info@ulapuhelimet.fi
Kuusamo

www.ulapuhelimet.fi

jotta oikeudenmukainen vihreä murros toteutuu? Miten voimme arvioida erilaisten ratkaisujen kestävyyttä ja oikeudenmukaisuutta? Miten varmistetaan yhteiskunnan toimijoiden resilienssi (eli joustavuus) olosuhteissa, joissa muodostuu oikeudenmukaisuushaasteita? Miten Suomessa tehtävät ratkaisut kytkeytyvät globaaliin murrokseen, ja miten voimme hyödyntää murroksen tuomia mahdollisuuksia?

KESKEISIMMÄT TUTKIMUSKYSYMYKSET PORONHOIDON KANNALTA

Poronhoidon kannalta keskeiset tutkimuskysymykset liittyvät maankäyttöön. Monet vihreän siirtymän hankkeet ovat sijoittuneet ja tulevat sijoittumaan poronhoitoalueelle. Kysymys on erityisesti kaivosten ja tuulivoimapaistojen perustamisesta, sekä tällaisten hankkeiden vaatiman infrastruktuurin rakentamisesta.

Poronhoito on erityinen maankäyttömuoto. Oikeus harjoittaa poronhoitoa perustuu lakiin (poronhoitolaki 3 §), mutta lain esitöissä ei ole käytännössä lainkaan käsitelty sitä, mikä on poronhoidon asema tilanteessa, jossa kilpaileva maankäyttö estää poronhoidon harjoittamisen. Asiaa ei ole juurikaan oikeudellisessa mielessä tutkittu ja myös oikeuskäytäntö on ollut horjuvaa. REBOUND-hankkeessa on tarkoitus selvittää mikä on poronhoidon asema suhteessa kilpailevaan maankäyttöön. Kysymys on toisaalta siitä, miten poronhoito maankäyttömuotona ymmärretään ja toisaalta siitä, millaisesta poronhoidon kanssa kilpailevasta maankäytöstä on lainsäädännöllisesti kulloinkin kysymys. Kaivosten perustamisesta kysymys on ensisijaisesti lupaharkinnasta, jonka aineellinen perusta jakaantuu usean eri säädöksen alaisuuteen. Tuulivoimapaistojen tai teiden rakentamisen osalta kysymys on yksinkertaisemmasta menettelystä. Kuitenkin myös tällöin poronhoidon oikeudellinen asema on riippuvainen siitä, mistä poronhoidon kanssa kilpailevasta hankkeesta kulloinkin on kysymys. Sama koskee sitä, millainen vahingonkorvausoikeudellinen asema paliskunnalla tai yksittäisellä poronhoitajalla on tilantees-

REBOUND talviseminaarin osallistujia. Kuva Juulia Tikkala.

sa, jossa poronhoidon kanssa kilpaileva hanke toteutuu. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää näitä kysymyksiä.

Vaikka poronhoitoa saa harjoittaa poronhoitoalueella maan omistuksen ja hallintaoikeudesta riippumatta, tämä ei tarkoita, että poronhoidon asema olisi samanlainen koko poronhoitoalueella. Nykyinen poronhoitoalue jakaantuu kahteen eri alueeseen, jolla on erilainen oikeushistoriallinen asema. Nk. lapinrajan pohjoispuolella poronhoito on vanhastaan ollut paremmassa asemassa kuin sillä alueella, jolla sitä on alettu harjoittaa myöhemmin. Ruotsissa poronhoidon vahvempi asema lapinrajan pohjoispuolella on kirjattu poroelinkeinolakiin. Poronhoitolaki ei kuitenkaan ole ainoa säädös, joka määrittää poronhoidon ja muun maankäytön välistä suhdetta. Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää myös siviilioikeudelliselta pohjalta nousevia kysymyksiä.

Poronhoidon oikeudellisen aseman kannalta oleellista on lisäksi se, kuka poronhoitoa harjoittaa. Ruotsissa ja Norjassa poronhoidon turvaintuomi asema selittyy osittain sillä, että poronhoitoa voivat harjoittaa pääsääntöisesti vain tietyt, määrätty vaatimukset täyttävät henkilöt. Asia ilmaistaan useasti siten, että poronhoito on saamelaiden yksinoikeus, mutta se ei liity millään tavalla esimerkiksi siihen, kenellä on oikeus tulla merkityksi saamelaiskäräjien vaaliluetteloon vaan pikemminkin siihen, että henkilö on suvultaan saamelainen. Toisaalta henkilöön liittyvät kysymykset tulevat esille myös Suomen ratifioiman ihmisoikeussopimuksen kautta. Poronhoito on myös kulttuuria ja po-

ronhoitajat, joiden oikeutta nämä ihmisoikeussopimukset turvaavat, ovat muita poronhoitajia paremmassa asemassa. Tutkimuksessa selvitetään näitäkin kysymyksiä.

MUUT TAPAUSTUTKIMUKSET

REBOUND-hankkeessa on tunnistettu geopoliittisen tilanteen muutoksen tuoma kokonaisturvallisuus-ajattelu, mikä tuo ilmastopolitiikan ohella lisähaasteita maankäytön ristiriitojen yhteensovittamiseen. Myös kansainvälinen puolustussektorin harjoitustoiminta on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana Lapissa NATO-jäsenyyden myötä. REBOUNDin laaja asiantuntemus arktisista ja paikallisista olosuhteista sekä yhteisöistä kuten myös kielten ja kulttuurin tuntemus auttaa tunnistamaan erilaisia ristiriitoja, nostamaan niitä esille päätöksenteossa ja yhteensovittamaan niitä.

Suomessa on meneillään tai äskettäin saatu päätökseen useita eri tutkimushankkeita maankäyttöön liittyen (esim. JUSTNORTH, ArcticHubs, CHARTER, JULMA, LUCAS, Hiilestä kiinni). Ne eivät kuitenkaan ole keskittyneet erityisesti oikeudenmukaisuuteen eikä lainsäädännölliseen ohjaukseen. Myöskään sukupolvien välisiä näkemyksiä ja taiteen keinoja ei ole hyödynnetty aiemmin tässä yhteydessä. Osallistavaa paikkatietoa on aiemmin käytetty paljon mm. asema-kaavasuunnittelussa, mutta maankäytön konfliktien ratkaisuisissa vähemmän. Etenkin tiedon jatkokäyttö tiedon keräämisen jälkeen, sekä sen vieminen osaksi päätöksentekoa vaatii

vielä tiiviimpää yhteistyötä tutkimuksen, päättäjien ja ympäröivän yhteiskunnan välillä. Myös oikeudenmukaisuuden eri osatekijöiden ja käsitteiden vieminen osaksi osallistavaa päätöksentekoa vaatii selvittämistä. REBOUNDin tapaustutkimukset liittyvät mm. tuulivoimaan, kaivoksiin, maa- ja metsätalouteen, matkailuun sekä maankäytön ylisukupolvisiin oikeudenmukaisuuskysymyksiin, joissa mukana ovat myös ikäihmiset, lapset ja nuoret.

TUTKIMUSTIETOA PÄÄTÖKSENTEON TARPEISIIN

REBOUND-hankkeen vaikuttavuus ja näkyvyys kansalaisille ja päättäjille onnistuu parhaiten siten, että hanke tuottaa ajankohtaista tietoa, ja on jatkuvassa vuorovaikutuksessa sidosryhmien kanssa. Hankkeeseen on perustettu keskeisistä toimijoista muodostettu sidosryhmähallitus, joka toimii linkkinä tutkijoiden ja sidosryhmien välillä. Tietoa tuotetaan sekä akateemisen yhteisön sisällä, että alati muuttuvassa ja kehittyvässä vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Sidoryhmähallituksen jäsenet edustavat keskeisiä ministeriöitä, viranomaisia, yrityksiä, yhdistyksiä ja paikallisyhteisöjä. Myös Paliskuntain yhdistys on mukana REBOUND'n sidoryhmähallituksessa.

Sidosryhmäyhteistyötä varten hankkeessa on kehitetty myös konsepti 'Kutsu REBOUND kylään!', jonka avulla yhteistyötä on helppo aloittaa yhteisen kahvihetken ja tiedonvaihdon merkeissä. Konseptin avulla kuka tahansa toimija voi kutsua REBOUNDin tutkijoita kertomaan hankkeesta ja pohtimaan yhteistyön muotoja. REBOUNDin ajankohtaisuudesta kertoo sekin, että uusia sisarhankkeita on jo rahoitettu. REBOUND-hanke tulee perustamaan myös rajapintaorganisaation, joka yhdistää tiedon tuottajat ja tarvitsijat uudenlaisen, kansainvälisen oikeudenmukaisen vihreän siirtymän kattoorganisaation alle. Mikäli kiinnostuit hankkeesta ja haluaisit olla mukana rakentamassa uutta organisaatiota, ole rohkeasti yhteydessä!

Strategista tutkimusta maankäyttökysymyksiin

Suomen strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) on myöntänyt syyskuussa 2023 lähes 6 miljoonan euron rahoituksen Lapin yliopiston Arktisen keskuksen johtamalle tutkimuskonsortiolle, joka tuottaa tietoa kokonaisvaltaisesti Pohjois-Suomen ja Lapin maankäyttökysymyksistä. REBOUND (Uudet rajat kohti resilienttiä ja oikeudenmukaista yhteistä arktista tulevaisuutta) -konsortion tutkimusteemat liittyvät Euroopan unionin vihreän kasvun strategiaan (Green Deal), jonka tavoitteena on tehdä Euroopasta hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä, vauhdittaa taloutta vihreän teknologian avulla, luoda kestävä teollisuutta ja liikennettä sekä vähentää saasteita. Kaikki tämä luo haasteita maankäytölle. Näin laaja-alaista, osittain kansainväliseen kokemuspohjaan perustuvaa tutkimusta ei ole aikaisemmin Suomessa tehty. Vihreän siirtymän maankäyttökysymyksissä kysymys ei ole kuitenkaan pelkästään yhteensovittamisesta, vaan myös eri osapuolten näkemyksistä oikeudenmukaisuudesta, lainmukaisuudesta ja yhteiskunnallisesta hyväksyttävyydestä.

Strategista tutkimusta ja vaikuttavuutta

Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) rahoittaa yhteiskunnallisesti merkittävää ja vaikuttavaa korkeatasoista tiedettä. Strategisen tutkimuksen avulla etsitään konkreettisia ratkaisuja suuriin ja monitieteistä otetta vaativiin haasteisiin. Nykyään tutkimuksessa korostuu yhteistyö tiedontuottajien ja -hyödyntäjien välillä, mikä on tärkeää koko hankkeen ajan. Lapin yliopiston Arktisen keskuksen dosentti Tanja Joonan johtamassa REBOUND-konsortiossa ovat mukana myös Luonnonvarakeskus (LUKE), Suomen ympäristökeskus (SYKE) ja Helsingin yliopisto. Lapin yliopistosta mukana ovat myös taiteiden ja kasvatustieteiden tiedekunta.

Oikeudenmukaisuus läpileikkaavana teemana

REBOUND-hanke kuuluu neljän muun konsortion kanssa JUST TRANSITION-ohjelmaan ja ohjelmaa johtaa tutkimusjohtaja Olli-Pekka Ruuskanen, Pellervon taloustutkimuskeskuksesta.

JUST TRANSITION-ohjelmalla on myös sisarohjelma JUST ENERGY, jossa on myös mukana 5 hanketta. REBOUND on 10:stä hankkeesta ainoa, joka keskittyy Pohjois-Suomeen ja Arktisen alueen erityiskysymyksiin. JUST TRANSITION-ohjelmassa keskitytään vihreän murroksen kannalta oleellisiin yhteiskunnallisiin ratkaisuihin eri instituutioiden ja toimijoiden, kuten poronhoitajien näkökulmista.

Yhteystiedot:

REBOUND-hankkeen nettisivut: www.arcticcentre.org/FI/rebound,
Tutkimusjohtaja Tanja Joonan, tanja.joonan@ulapland.fi,
Varajohtaja Pasi Rautio, pasi.rautio@luke.fi,
REBOUND-kahvit Miia Kärnä, mii.karna@ulapland.fi